

Archeo-rapport 262

Het archeologisch vooronderzoek aan de Hennemarkt te Tienen

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2015
Studiebureau Archeologie bvba

Archeo-rapport 262

**Het archeologisch vooronderzoek aan de Hennemarkt te
Tienen**

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2015
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 262
Het archeologisch vooronderzoek aan de Hennemarkt te Tienen

Opdrachtgever:	Alpha-Business NV
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2015/12.825/5

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2015, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Administratieve gegevens

Opdrachtgever	Alpha-Business NV Hauthem73a, 3320 Hoegaarden
Uitvoerder	Studiebureau archeologie bvba
Vergunningshouder	Vanessa Vander Ginst
Beheer en plaats opgravingsgegevens	Deze gegevens werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Beheer en plaats vondsten en stalen	De vondsten en stalen werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Projectcode	2014/371
Vindplaatsnaam	Projectnaam
Locatie	Vlaams-Brabant, Tienen, Hennemarkt
Kadasternummers	Afdeling: 3; Sectie: H; perceelsnummers:368 E, 369 D en 370 C
Lambertcoördinaat 1	190295.009; 166359.395; 46.851
Lambertcoördinaat 2	190301.787; 166344.094; 47.245
Lambertcoördinaat 3	190327.057; 166374.569; 45.119
Lambertcoördinaat 4	190325.991; 166355.032; 47.300
Kadasterplan	Zie fig. 1.2
Topografisch plan	Zie fig. 1.1
Begindatum veldwerk	19 december 2014
Einddatum veldwerk	12 januari 2015

Onderzoeksopdracht

Verwijzing Bijzondere voorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Tienen, Hennemarkt
Archeologische verwachtingen	Gelegen binnen de historische stadskern van Tienen.
Wetenschappelijke vraagstellingen	- hoe is de bewaringstoestand van de sporen? - maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren? - behoren de sporen tot één of meerdere periodes? - welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
Aard van de bedreiging	Nieuwbouw van commerciële ruimtes en appartementen (met kelder). Totale oppervlakte 6,2 are.
Randvoorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Tienen, Hennemarkt

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project	p. 3
1.1 Inleiding	p. 3
1.2 Beschrijving van de vindplaats	p. 3
1.3 Fysiografie	p. 5
1.3.1 Lokale topografie en hydrografie	p. 5
1.3.2 Geologische opbouw	p. 6
1.3.3 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen	p. 8
1.4 Archeologische voorkennis	p. 9
1.5 Onderzoeksopdracht	p. 12
Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie	p. 13
Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand	p. 15
Hoofdstuk 4 Besluit	p. 21
Bibliografie	p. 23
Bijlagen	p. 25
Bijlage 1: Sporeninventaris	p. 27
Bijlage 2: Vondsteninventaris	p. 31
Bijlage 3: Fotoinventaris	p. 33

Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project

1.1 Inleiding

Naar aanleiding van de nieuwbouw van commerciële ruimtes en appartementen (met kelder) op een oppervlakte van ca. 6,2 are aan de Hennemarkt te Tienen werd door Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefputten opgelegd (2014/371).

Het onderzoek werd door Alpha-Business NV aan Studiebureau Archeologie bvba toevertrouwd. Het terreinwerk werd gefaseerd uitgevoerd van 19 december 2014 tot en met 12 januari 2015.

1.2 Beschrijving van de vindplaats

Het projectgebied beslaat ca. 6,2 are en ligt op de hoek van de Hennemarkt en de Croonestraat (fig. 1.1 en fig. 1.2).

Binnen de archeoregio's (fig. 1.3) is het projectgebied gesitueerd in de (zand)leemstreek.

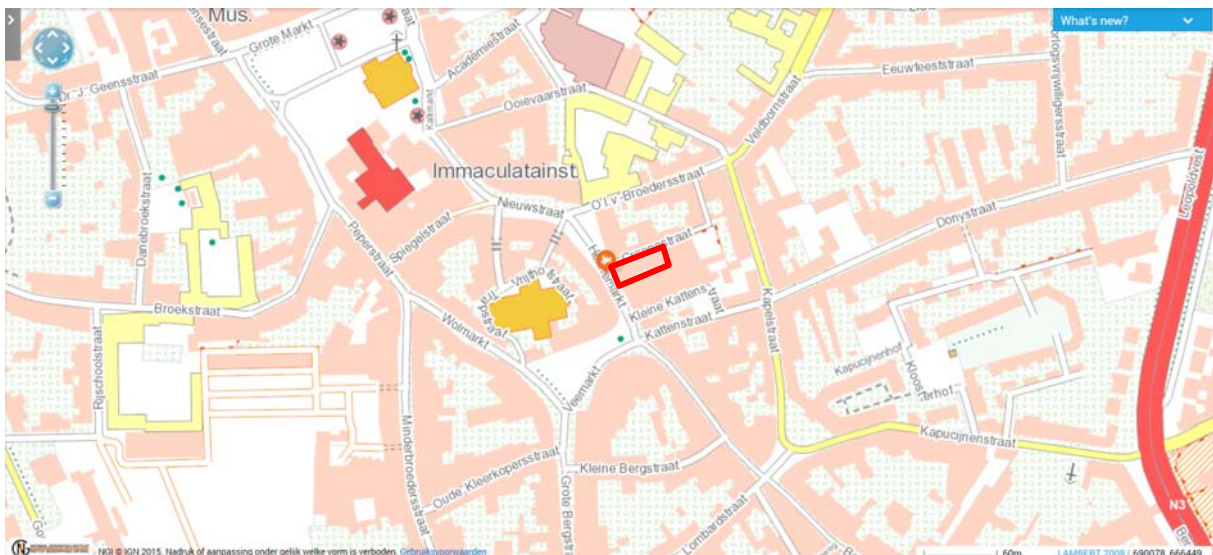

Fig. 1.1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied¹.

¹ <http://www.ngi.be/topomapviewer/public?lang=nl&>

Het archeologisch vooronderzoek aan de Hennemarkt te Tienen

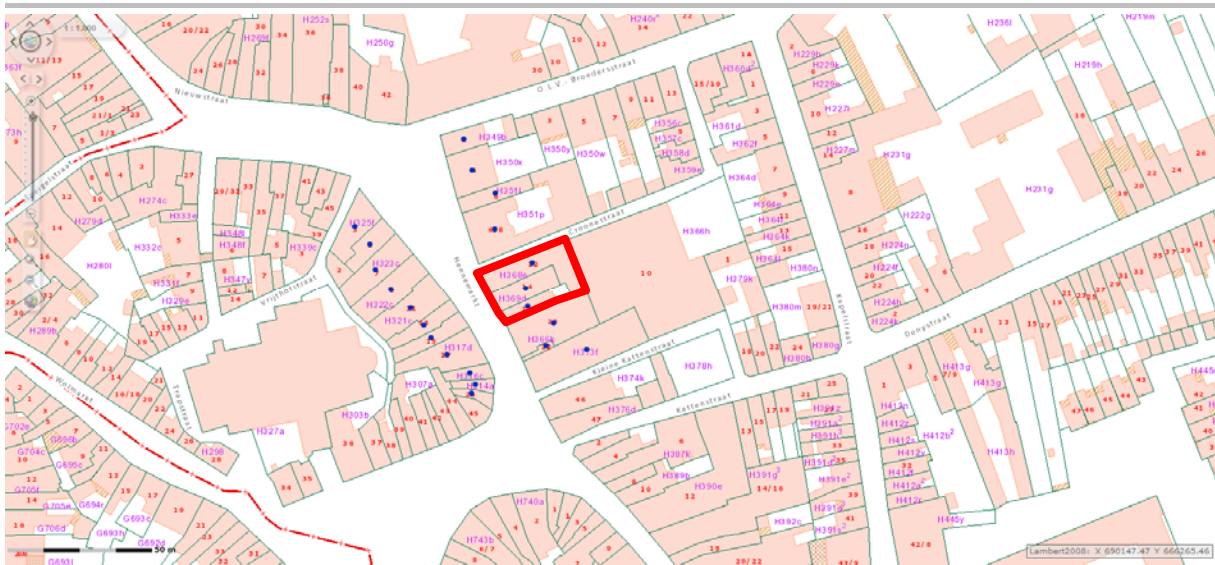

Fig. 1.2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied².

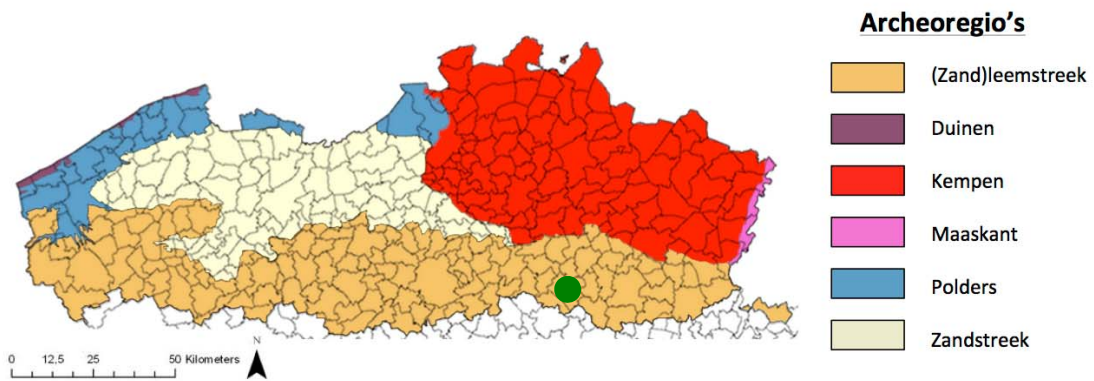

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's³.

² www.minfin.fgov.be

³ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

1.3 Fysiografie

1.3.1 Lokale topografie en hydrografie

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte tussen 47 en 45 m TAW. Het oppervlak helt licht af naar het noordoosten toe (fig. 1.4). Op ca. 400 m ten zuiden van het projectgebied loopt de Grote Gete en op ca. 500 m ten oosten ervan de Viander (fig. 1.5).

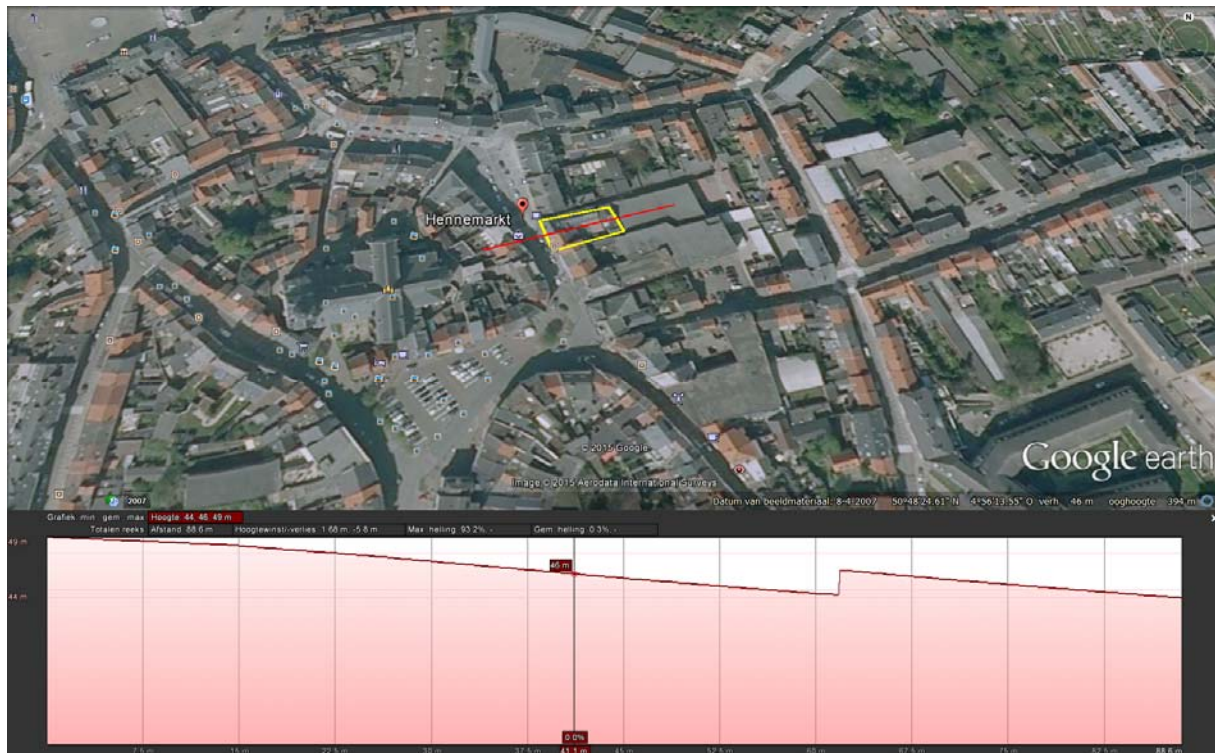

Fig. 1.4: Lengteprofiel van het oppervlak en de helling in het projectgebied⁴.

⁴ Projectie via Google Earth.

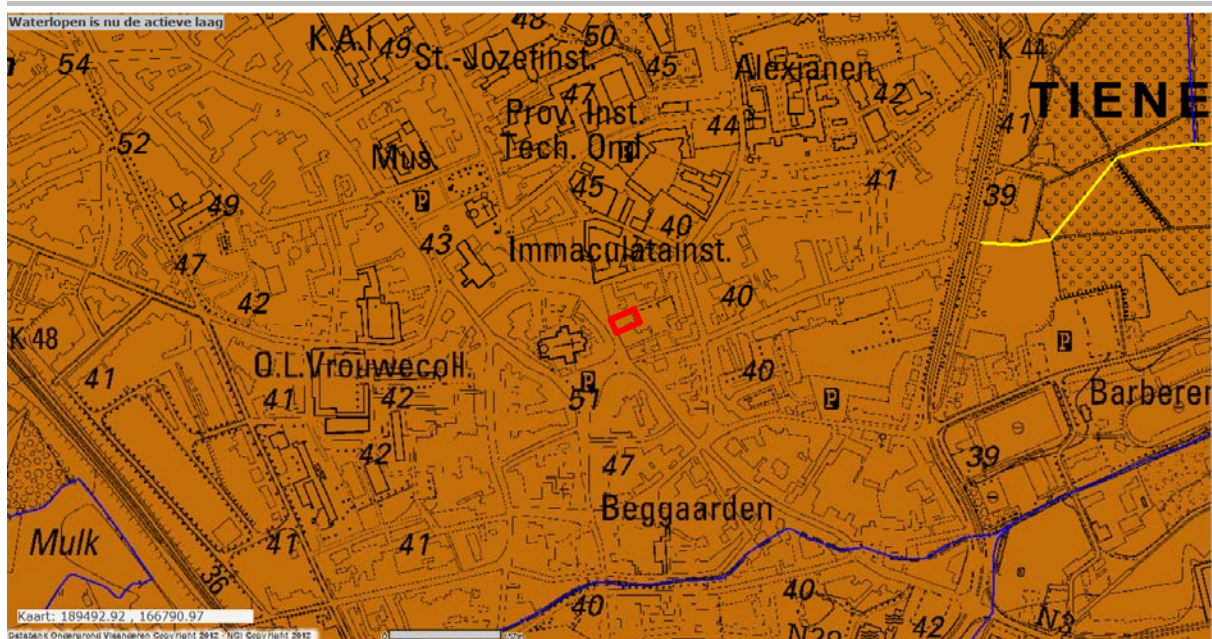

Fig. 1.5: Topografie en hydrografie rond het aangeduide onderzoeksgebied⁵.

1.3.2 Geologische opbouw

Het projectgebied bevindt zich in een zone waaronder zich sedimenten bevinden die behoren tot de formatie van Hannut (fig. 1.6). Deze formatie dateert uit het laat-Paleoceen (fig. 1.7).

De formatie van Hannut bestaat uit mariene afzettingen die van Thanetiaan ouderdom zijn⁶. De formatie van Hannut bevindt zich in het zuidoosten van het kaartblad onder de Quartaire lagen rond Tienen en in het ganse gebied ten zuiden ervan, alsook rond Grez-Doiceau en in de ingesneden vallei van de Laan en de Dijle. Over het ganse kaartblad komt de formatie in de ondergrond voor. De totale dikte van de formatie van Hannut kan tot 60 m oplopen.

Op het kaartblad kunnen de afzettingen van de formatie van Hannut opgedeeld worden in twee leden die traditioneel aanwezig zijn in het type gebied van de formatie van Hannut ten oosten van het kaartblad, namelijk onderaan de Tuffeau van Lincet die tot meer dan 40 m dik kan zijn en bovenaan de Zanden van Hoegaarden. Op het kaartblad bestaat de Tuffeau van Lincet vooral uit bruingroene kleihoudende glauconietzanden die door opaal aaneengekit zijn. Omwille van de porositeit en hun licht gewicht hebben ze de naam 'tuffeau' gekregen. Die grote porositeit is te wijten aan de talrijke kleine holtes die opgeloste sponsiculen hebben achtergelaten in het sediment. Naar onderen wordt de afzetting kalkrijk en bleker van kleur. Enkele slecht afgeronde groene vuursteenkeien komen voor aan de basis van het Tuffeau van Lincet. De Zanden van Hoegaarden bovenaan in de formatie zijn geelgroene, middelkorrelige, licht glauconiethoudende zanden die naar onder toe kleirijker worden en naar boven toe zandbankstructuren, getijdenkleilaagjes en ravinerende geulen laten zien, die allemaal aanduidingen zijn van een zeer ondiep geworden afzettingsmilieu. Het zandpakket wordt lokaal tot meer dan 10 m dik. In dezelfde stratigrafische positie, namelijk aan de top van de mariene Landen Groep, komen meerdere zandpakketten geometrisch naast elkaar voor, vaak met een eigen naam (zoals bijvoorbeeld de Zanden van

⁵ <https://dov.vlaanderen.be/dov/DOVInternet/startup.jsp>

⁶ Vandenberghe & Gullentops 2001: 27.

Het archeologisch vooronderzoek aan de Hennemarkt te Tienen

Hoegaarden), doch momenteel wordt voor al deze zanden de overkoepelende stratigrafische benaming van het lid van de Zanden van Grandglise gebruikt.

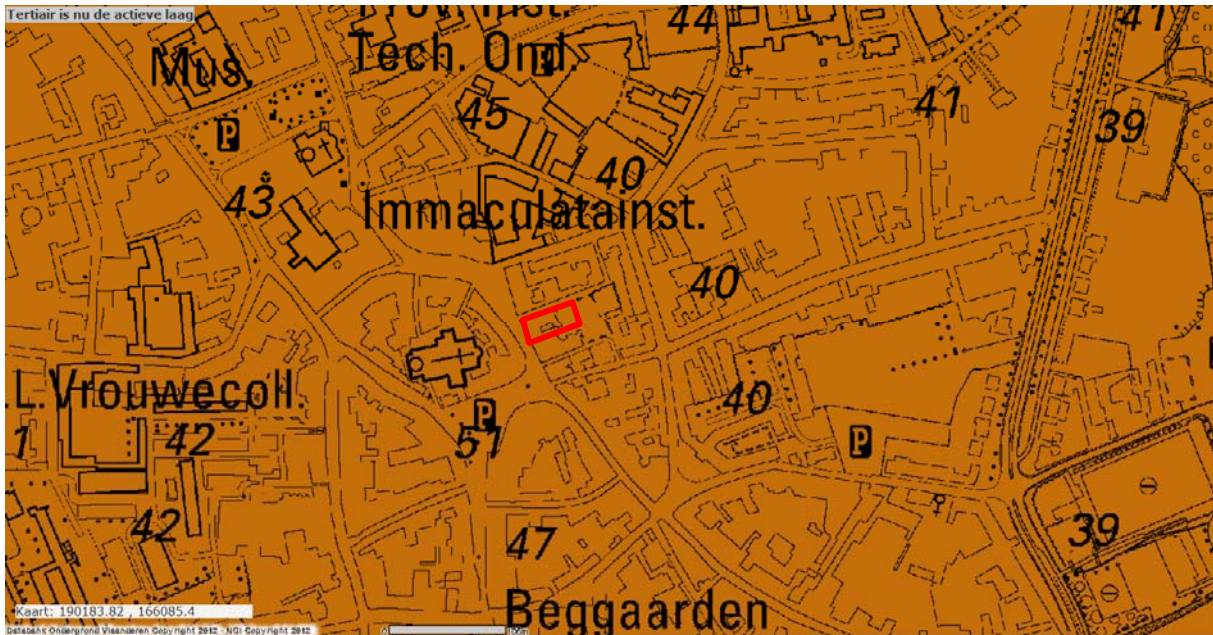

Fig. 1.6: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied⁷.

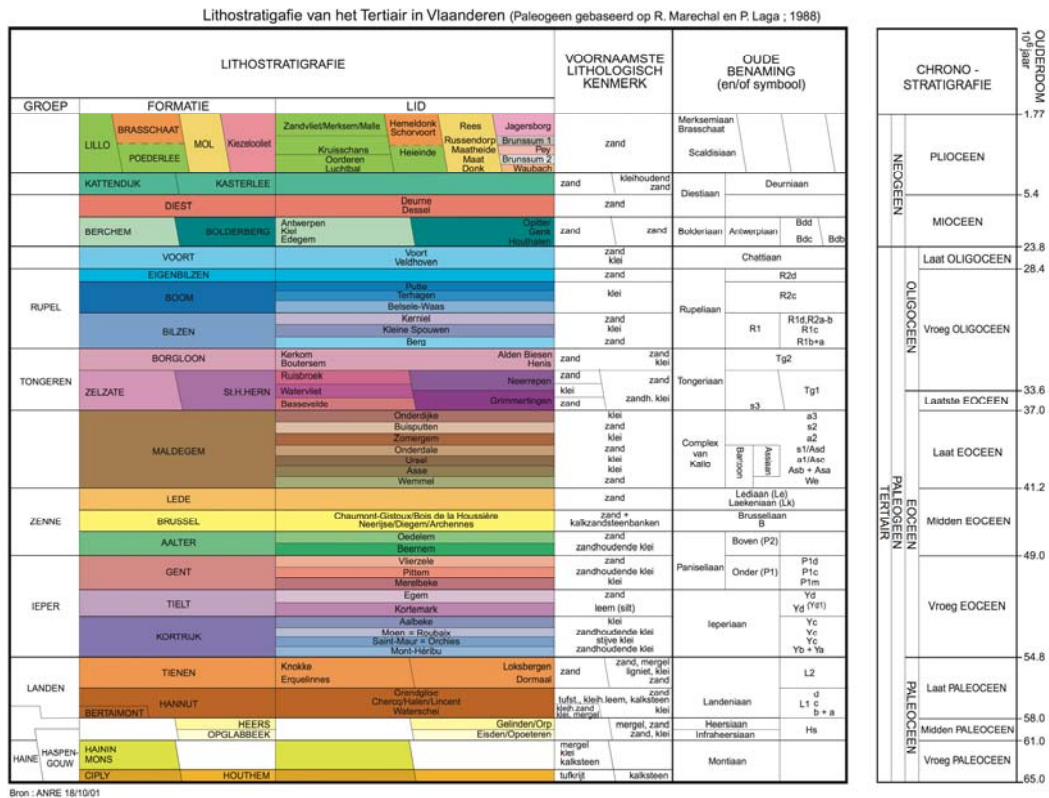

Fig. 1.7: Litho- en chronostratigrafie van het Tertiair in Vlaanderen⁸.

⁷ www.dov.vlaanderen.be

⁸ www.dov.vlaanderen.be

De Quartaire ondergrond (fig. 1.8) van het projectgebied kan bestaan uit eolische afzettingen of hellingsafzettingen.

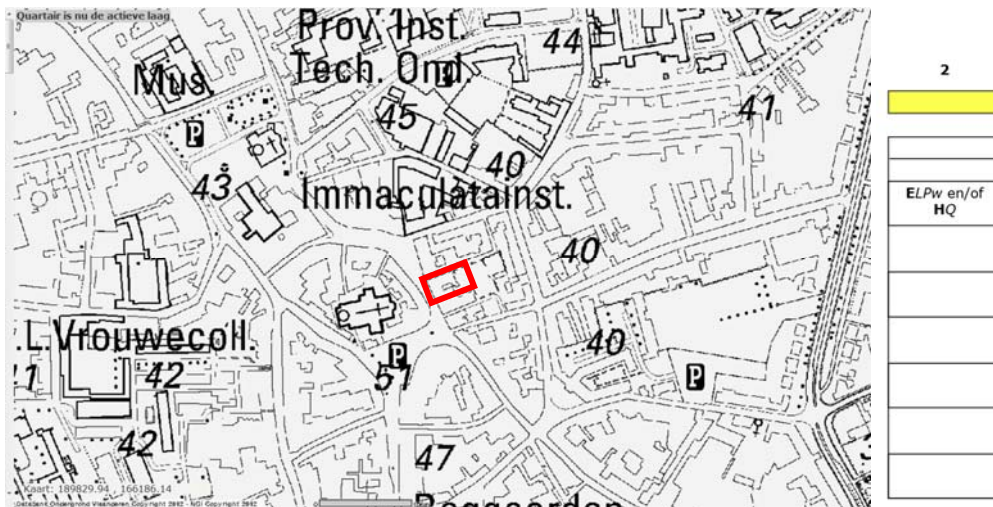

Fig. 1.8: Quartaire geologische kaart met aanduiding van het projectgebied⁹.

Legende¹⁰:

ELPw: Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijk gedeelte van Vlaanderen

HQ: Hellingsafzettingen van het Quartair

1.3.3 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen

Het projectgebied ligt op de leemgronden (A). Omdat het hier gaat om een woonzone is er geen kartering gebeurd. Rond de stadskern bevinden zich wel Aba1-, Abp-, Ahp- en Aep-gronden (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**).

Aba zijn leemgronden met textuur B-horizont. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een fase met een dikke A-horizont (0) en met een dunne A-horizont (1). In het eerste geval is deze meer dan 40 cm dik, in het tweede geval minder dan 40 cm dik¹¹. De Abp(c)-gronden zijn colluviale bodems van meer dan 80 cm diepte¹². Ahp-gronden zijn sterk gleyige gronden op lemig materiaal¹³. Aep-gronden zijn sterk gleyige gronden op lemig materiaal met reductiehorizont¹⁴.

⁹ www.dov.vlaanderen.be

¹⁰ Bogemans 2005: 1.

¹¹ Baeyens & Dudal 1958: 33-34.

¹² Baeyens & Dudal 1958: 46-47.

¹³ Baeyens & Dudal 1958: 51.

¹⁴ Baeyens & Dudal 1958: 51.

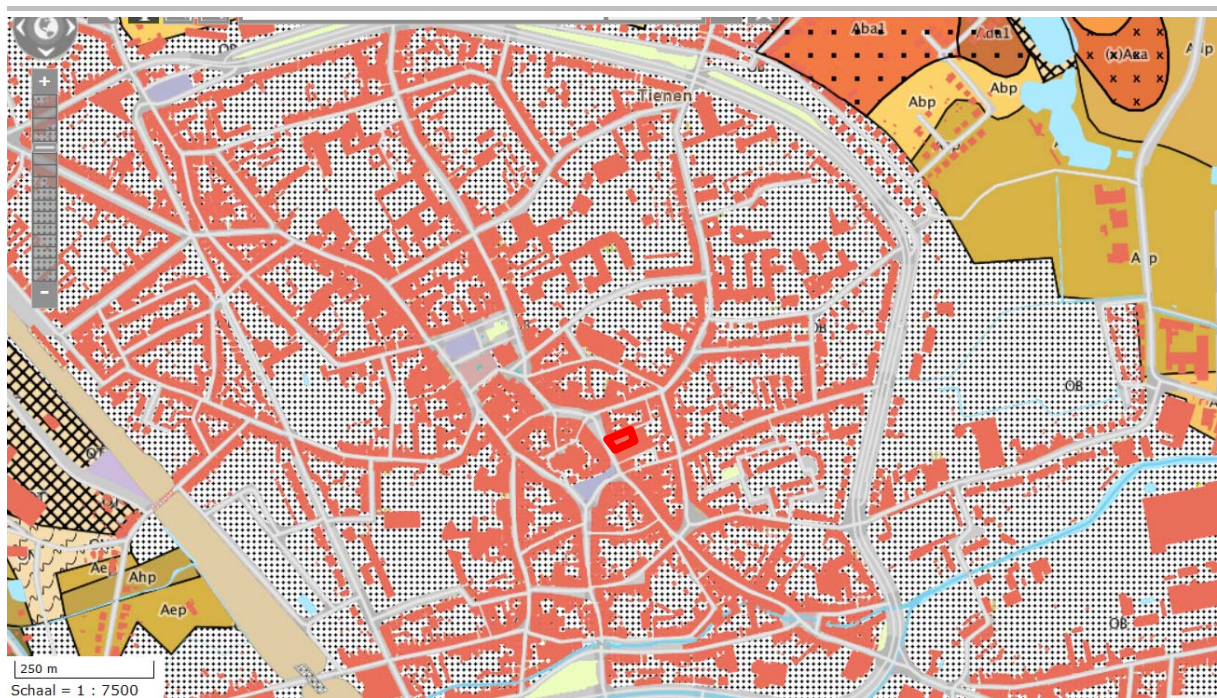

Fig. 1.9: Uittreksel uit de bodemkaart met aanduiding va het projectgebied¹⁵.

1.4 Archeologische voorkennis

Op de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1.9) zijn in de directe omgeving van het projectgebied verschillende archeologisch gekende vindplaatsen geregistreerd.

- CAI 316: Op deze locatie werden in 1962 drie laatmiddeleeuwse waterputten gevonden bij controle van werken.
- CAI 3611: De Sint-Germanuskerk die tot de 12de eeuw zou teruggaan.
- CAI 152468: De eerste stadsomwalling uit de late middeleeuwen.
- CAI 152469: De derde stadsomwalling uit de late middeleeuwen.
- CAI 2282: Een vondstenconcentratie uit de nieuwe tijd (aardewerk en glas).
- CAI 5592: De Banmoutmolen: een laatmiddeleeuwse watermolen.
- CAI 3614: Een Romeins of Merovingisch vlakgraf met aardewerk en glazen vaatwerk: een rode en een zwarte kruik, een glazen flesje en kralen van een halsnoer. Mogelijk maakt het deel uit van een grafveld.
- CAI 3668: Het Sint-Jansgasthuis: een laatmiddeleeuws ziekenhuis.
- CAI 5588: De Gasthuismolen: een laatmiddeleeuwse watermolen.
- CAI 150764: Een 17de-eeuwse vondstenvconcentratie.
- CAI 2456: De laatmiddeleeuwse O.L.V-Ten Poelkerk.
- CAI 20109: Het voormalig Augustijnenklooster: een 17de-eeuws klooster.
- CAI 3620: Vlakgraven uit de midden-Romeinse periode.
- CAI 3613: Twee brandgraven, mogelijk tumuligraven uit de midden-Romeinse tijd.

¹⁵ <http://www.geopunt.be>

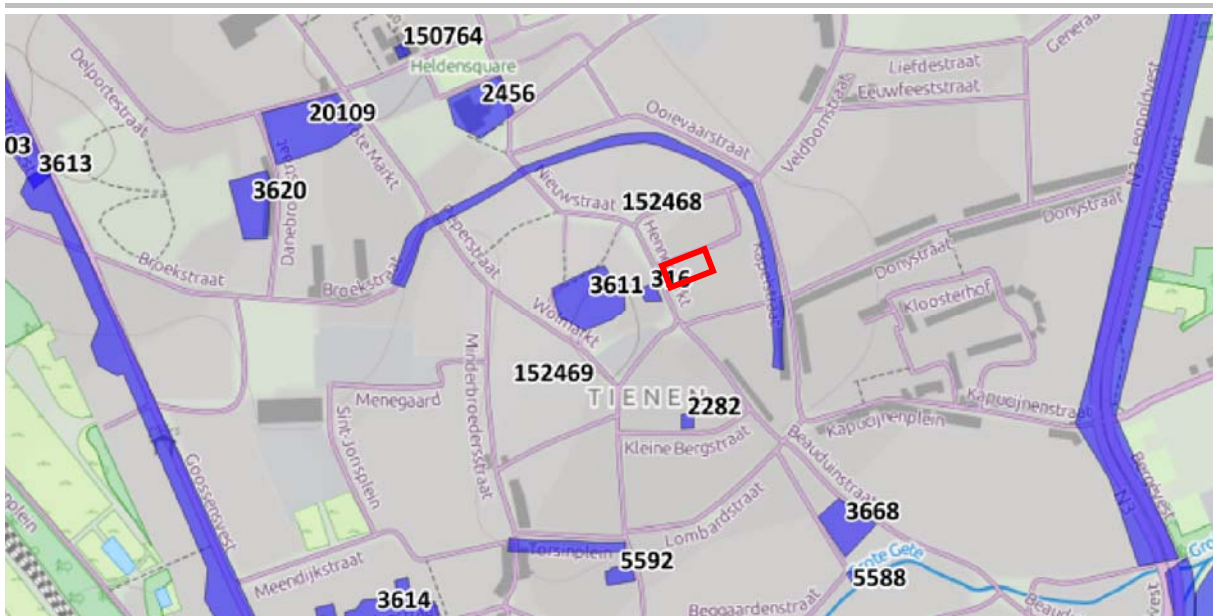

Fig. 1.9: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied¹⁶.

Het projectgebied is gelegen in het centrum van Tienen, binnen de eerste stadsomwalling en op ca. 50 m ten oosten van de Sint-Geranuskerk. De parochiekerk Sint-Geranus is een voormalige collegiale kerk¹⁷. De kerk is sinds 25 april 1938 beschermd als monument¹⁸. Deze kerk, gelegen op een hoogte in het centrum van de stad, beheerst de hele omgeving¹⁹. Ze werd de zetel van een seculier kapittel van het bisdom Luik in 1189-1190. De huidige plattegrond omvat een rechthoekige westbouw, drie beuken van vier traveeën, een hoog, sterk vooruitspringend transept en een vier traveeën diep koor, uitlopend op een vijfzijdige apsis en geflankeerd door zijkooren. Aan de noordkant bevinden zich een sacristie en een kapittelzaal uit de 17de eeuw.

Achter het westerblok zou voorheen een romaanse kerk gestaan hebben uit de tweede helft van de 12de eeuw die bewaard gebleven is tot in de 14de en 15de eeuw. Het grondplan van de collegiale kerk bestond uit drie beuken van vijf traveeën op pijlers, een laag transept van het Maasromaanse type en een boven de crypte gebouwd koor met een vlakke sluiting gevat tussen twee oosttorens.

Het westerblok werd eraan toegevoegd tijdens de eerste drie decennia van de 13de eeuw en werd gewijzigd in de 16de eeuw. Het betrof een rechthoekige gesloten onderbouw opgetrokken uit kwartsiet van Overlaar met verwerking van Gobertange-zandsteen voor de beeldhouwde elementen. Oorspronkelijk was het een twee verdiepingen hoog massief, ingebouwd tussen de uitstekende torens die aan de westzijde verbonden waren door middel van een opengewerkte galerij. De westgevel werd verstevigd in 1555 bij de oprichting van de geweldige centrale toren.

Op de Ferrariskaart (1771-1778) is het projectgebied ingekleurd als tuinzone (fig. 1.10). Op de Atlas der Buurtwegen (1841) (fig. 1.11), de Vandermaelenkaart (1846-1854) en de Poppkaart (1842-1879) is bijna het volledige projectgebied ingenomen door bebouwing. De weergave op de Vandermaelenkaart is te schetsmatig om verder bruikbaar te zijn. De weergave op de overige twee kaarten betreft bebouwing langs de Hennemarkt en de Croonstraat met een kleine open ruimte in het zuidoosten.

¹⁶ www.agiv.be

¹⁷ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/42838>

¹⁸ <https://beschermingen.onroerendergoed.be/object/id/OB000853/>

¹⁹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/42838>

Fig. 1.10: Uittreksel uit de Ferrariskaart met situering van het projectgebied²⁰.

Fig. 1.11: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen met situering van het projectgebied²¹.

²⁰ www.kbr.be

²¹ <http://www.geopunt.be/kaart>

Fig. : Uittreksel uit de Vandermaelenkaart met situering van het projectgebied²².

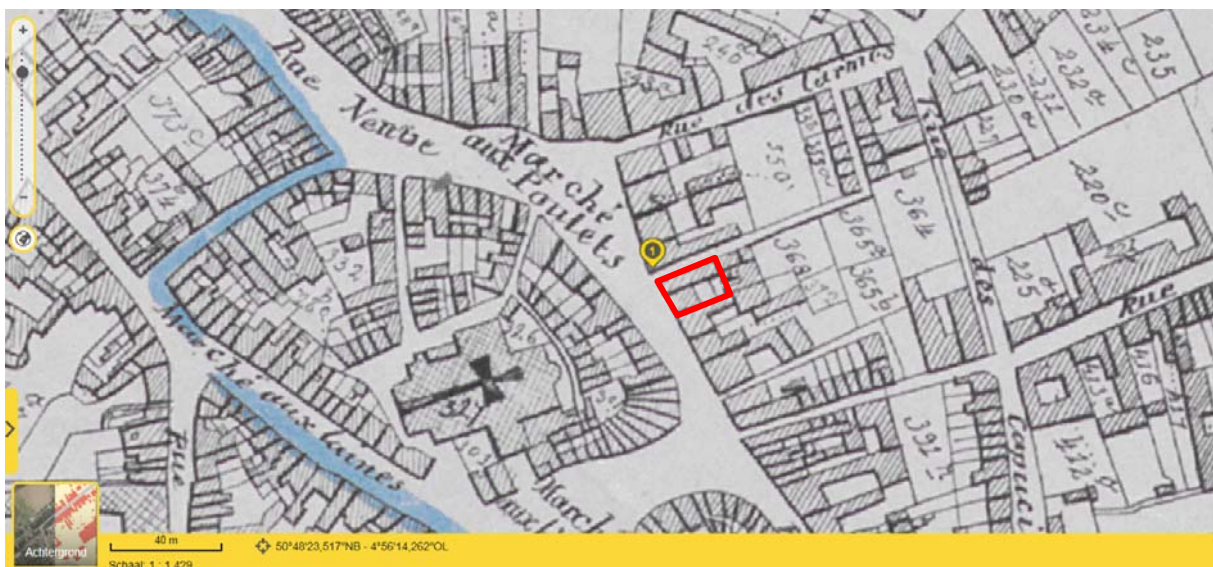

Fig. 1.13: Uittreksel uit de Popkaart met situering van het projectgebied²³.

1.5 Onderzoeksopdracht

Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

²² <http://www.geopunt.be/kaart>

²³ <http://www.geopunt.be/kaart>

Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie

Conform de opgelegde voorschriften werden proefputten aangelegd. In de kelders aan de straatzijde (Hennemarkt) werd in de meest noordelijke en de meest zuidelijke kelder telkens een proefput aangelegd. In de middelste kelder kon niet gegraven worden omdat de kelder tijdens de uitvoering van de werken nog vol puin lag en er bij een sondering op een betonvloer werd gestoten waar niet doorheen werd geraakt (fig. 2.1). In overleg met de intergemeentelijke dienst Portiva en na telefonisch contact met Onroerend Erfgoed werd afgezien van de aanleg van deze proefput.

Fig. 2.1: De toestand van de middelste kelder aan de zijde van de Hennemarkt.

Op de achtererven van de percelen werd één put van 4 bij 4 m aangelegd. Aangezien in deze put twee duidelijk oudere massieve muren met verschillende bouwfases aangetroffen werden en een tweede poging tot aanleg van een put net ter hoogte van een verstoring met een recente kelder zat

(fig. 2.2), werd in overleg met de dienst Portiva en Onroerend Erfgoed afgezien van de aanleg van deze proefput.

De diepte van de uitgraving van de werkputten werd beperkt tot de diepte van de uitgraving van de bouwput, zoals op het terrein door de bouwheer aangegeven werd. De diepte bedroeg 3,10 m (of 43,94 m TAW) onder een punt ten noordwesten van het terrein met hoogte 47,04 m TAW²⁴, maar er kan voor een vervolgonderzoek best met de opdrachtgever, architect en aannemer een peil worden vastgesteld.

Alle putten en sporen werden digitaal topografisch ingemeten, evenals het maaiveld en de locatie van de profielen.

Fig. 2.2: De verstoorde zone van de tweede, niet aangelegde werkput op de achtererven.

²⁴ Eigen waarnemingen op het terrein op basis van aanduidingen door de opdrachtgever. Deze waarden moeten dus zeker nog nagekeken worden in overleg met architect en opdrachtgever op hun correctheid.

Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand

In de drie kelders aan de zijde van de Hennemarkt werden 2 werkputten aangelegd. Het betrof drie gewelfde kelders opgebouwd uit bakstenen, met hergebruik van een aantal muren in natuursteen. In beide aangelegde werkputten werden onder het kelderniveau nog grondsporen aangetroffen. In deze putten werd de natuurlijke bodem bereikt op ca. 0,70 m onder het vloerniveau in de kelders.

Werkput 1 werd aangelegd in de meest noordelijke kelder (fig. 3.1), waarbij het vloerniveau zich op ca. 44,40 m TAW bevond. In het aangelegde vlak werd een kuil (S 25) aangetroffen. Boven deze kuil bevond zich een lichtbruin ophogingspakket (S 24) van ca. 0,60-0,70 cm dik. De insteek van de keldermuur (S 23) aan de straatzijde gaat door dit ophogingspakket. In de vulling van de kuil werden naast een rib van een zoogdier (2014-371-005) twee wandscherven in (geglazuurd) roodbakend aardewerk gevonden (2014-371-004).

Het archeologisch vlak bevond zich in deze werkput op ca. 43,80 m TAW en zal dus op de overgang liggen van de te verstoren diepte.

Fig. 3.1: Werkput 1 in de meest noordelijke kelder.

Werkput 2 werd aangelegd in de meest zuidelijke kelder (fig. 3.2), waarbij het vloerniveau zich op ca. 44,75 m TAW bevond. Dwars op de keldermuur aan de straatzijde (S 26) werd een gelijkaardige muur (S 27) in natuursteen aangetroffen die in verband gemetseld lijkt te zijn.

Onder het bakstenen vloerniveau (S 30) in werkput 2 werd een archeologisch volledige voorraadpot in Westerwaldaardewerk (2014-371-008) aangetroffen²⁵ (fig. 3.3). Deze pot bevond zich in situ en werd vermoedelijk als veegpot gebruikt.

In het aangelegde vlak, onder de beide muren, werden twee kuilen (S 28 en 29) geregistreerd. Onder de hoek van de muren S 26 en S 27 en niet meer zichtbaar op het aangelegde vlak, werd een zeer ondiepe kuil (S 28) aangetroffen met een komvormig profiel en een groengele vulling. In de vulling werd een wandscherf in geglaazuurd roodbakkerd aardewerk (2014-371-007) gevonden. De tweede kuil (S 29) werd nog in het vlak waargenomen. Het is een ovale kuil met een grijze vulling zonder diagnostische vondsten. De natuurlijke bodem bevond zich ongeveer 0,70 m (of ongeveer op 44,05 m TAW) onder de uitgebroken vloer. De aanwezige sporen zullen dus bij de geplande werken verstoord worden.

Bij het verdiepen werd onder vloer S 30 een randscherf in majolica (2014-371-006) gerecupereerd (fig. 3.4).

Fig. 3.2: Werkput 2 in de meest zuidelijke kelder.

²⁵ De pot werd bij het machinaal uitgraven afgetopt. De afgebroken scherven werden aan de kant verzameld, maar zijn later (samen met een schop) door de aannemer weggegraven en verloren gegaan.

Fig. 3.3: Een voorraadpot uit Westerwaldaardewerk onder het vloerniveau in werkput 2.

Fig. 3.4: Fragment van een bord in majolica uit werkput 2.

In de aangelegde werkput 3 (4 x 4 m) op het achtererf werd een massieve, 0,80 m brede NO-ZW-georiënteerde muur (S 5) aangesneden die opgebouwd was uit natuurstenen en een redelijk harde donkergele kalkzandmortel (fig. 3.5). Deze muur bleef minstens 1,20 m hoog bewaard (bovenkant van de muur op 46,10 m TAW, onderkant op 44,90 m TAW nog niet bereikt). De onderzijde van de muur werd niet bereikt in de aangelegde werkput, evenmin als een verstek.

Deze muur, gelegen op de huidige kadastergrens, is tegen een gelijkaardige NW-ZO-georiënteerde muur (S 7) aangebouwd. Tussen beide muren is er geen metselverband en de smalle ruimte tussen beide muren is redelijk slordig opgevuld met brokken natuursteen en baksteen (S 8) (fig. 3.6).

Nog tegen muur S 5 aangebouwd en ten zuiden ervan, werd een rechthoekige bakstenen beerput aangetroffen (fig. 3.5). Het gewelf (S 1) bleef grotendeels bewaard. De bovenzijde van de ruimte is met puin (S 13) opgevuld. Het gewelf was tegen een bakstenen muur (S 2) aangebouwd. Deze muur is tegen de bakstenen muur S 4 gebouwd en wordt versterkt door een andere bakstenen muur (S 3).

In het zuidwesten van muur S 5 bevindt zich een opening. Mogelijk vormde deze een doorgang die later opgevuld werd met een redelijk slordig opgetrokken muur uit brokken natuursteen en enkele baksteenbrokken (S 6).

In het aangelegde vlak (op een hoogte van 44,80 m TAW) ten noorden van muur S 5 werd nog een dunne muur aangesneden (S 9). Deze muur stond loodrecht tegen muur S 5 aangebouwd (fig. 3.7). Aan beide zijden van deze muur bevond zich een donkergrijze lemige houtskoolrijke laag (S 11 en S 10). In S 11 werd een concentratie houtskool (S 22) opgemerkt.

Eveneens in het grondvlak van deze aangelegde werkput lijkt nog een hoek van een muur (S 12) aanwezig te zijn. De relatie van dit spoor met muur S 7 is onduidelijk.

In het geregistreerde profiel aan de oostzijde van werkput 3 werd de insteek van de NW-ZO-georiënteerde muur (S 7) opgemerkt (S 21 op fig. 3.8). Bij het schoonmaken van dit profiel werden in de ophogingslaag S 17 een wandscherf en een bodemscherf in steengoed aangetroffen (2014-371-003). Bij de aanleg van de werkput werden 9 scherven in geglazuurd roodbakend aardewerk gevonden en één bodemscherf in Siegburg aardewerk.

Fig.3.5: Werkput 3 op het achtererf: overzicht.

Fig. 3.6: De muren S 7 en S 5 in werkput 3.

Fig. 3.7: Werkput 3: vlak met de sporen 11, 9 en 10.

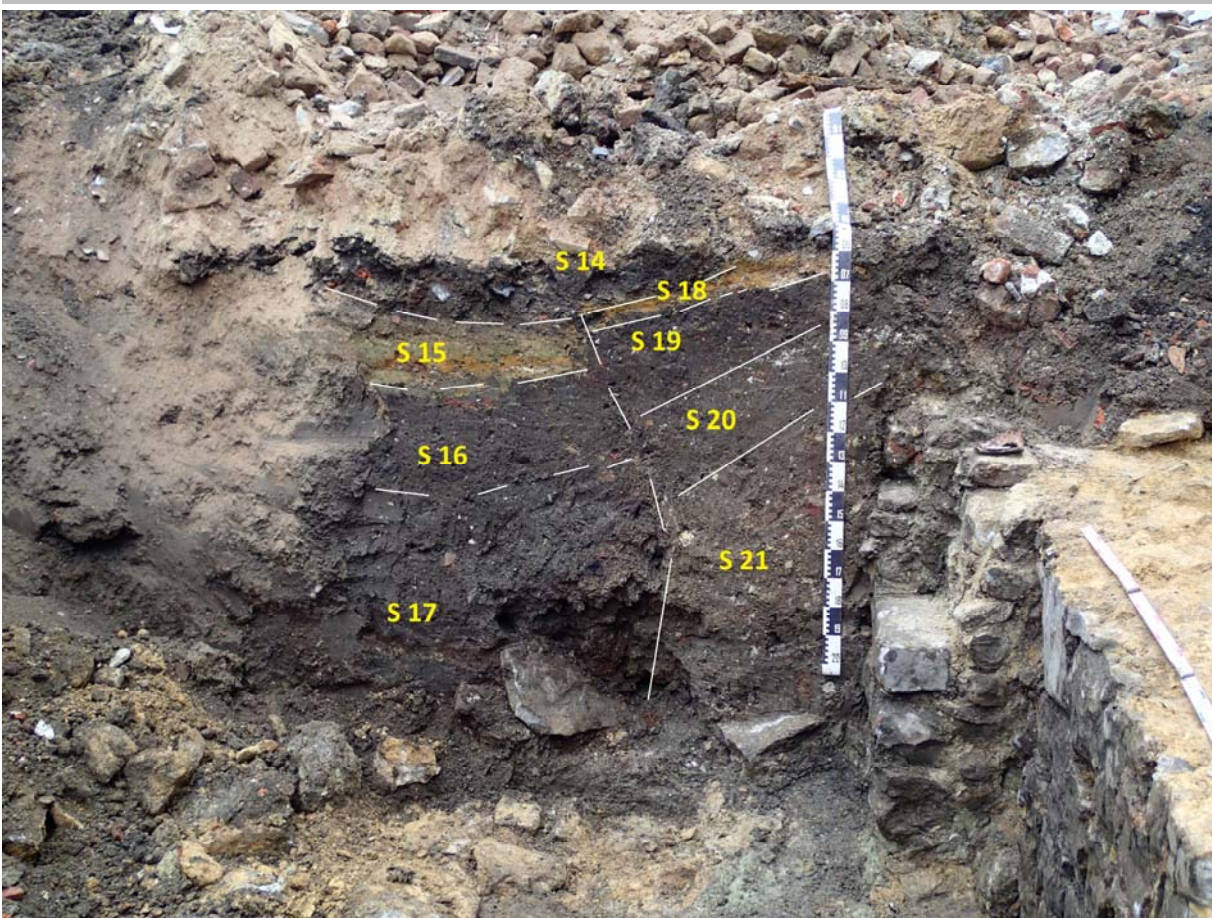

Fig. 3.8: Profiel 1 in werkput 3.

Hoofdstuk 4 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Daarom werd een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek gevraagd om de archeologische potentie van het terrein in te schatten. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

De bewaringstoestand van de sporen in de aangelegde werkputten is goed.

Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Naast de keldermuren werden in werkput 2 en werkput 3 minstens 3 massieve muren in natuursteen aangetroffen. Deze muren vertonen enkele bouwfases. Naast de muren uit natuursteen, werd ook een bakstenen beerkelder gevonden.

Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

De aangetroffen sporen behoren tot de late middeleeuwen en de postmiddeleeuwen. In werkput 3 werd de natuurlijke bodem echter niet bereikt, waardoor de aanwezigheid van oudere sporen niet kan worden uitgesloten.

Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

Om alle aangetroffen muren en structuren te kunnen registreren, dienen bij een opgraving minstens 3 vlakken aangelegd te worden, namelijk een vlak op het eerste afbraakniveau van de aangetroffen muren en structuren (ca. 46,10 m TAW in werkput 3), één op het niveau van de lageregelegen muren en structuren (ca. 45,50 m TAW in werkput 3) en één op het onderste niveau van de aan te leggen bouwput (ca. 43,94 m TAW). Aangezien in werkput 3 niet tot de onderkant van de te verstoren diepte kon worden gegraven, is een vierde vlak mogelijk, maar niet zeker.

In de kelders aan de Hennemarkt zal enkel het derde vlak onderzocht kunnen worden, aangezien de hoger gelegen vlakken reeds zijn weggegraven bij het plaatsen van de kelders. Ook in het oosten en het centrum²⁶ van het projectgebied bevinden zich kelderruimtes, wat het onderzoek in deze zones eveneens beperkt tot vermoedelijk alleen het derde vlak.

Alvorens het onderzoek kan aanvatten, dient rondom de bouwput de nodige beschoeiing aangebracht te worden. Vooral in het oosten en zuiden zal dit een impact hebben op de bewaarde archeologische resten (vermoedelijk in een strook van 4 m breed langs de nog bestaande gebouwen), maar dit is onontbeerlijk voor de veiligheid van het onderzoek en de stabiliteit van de nog bestaande gebouwen.

²⁶ Mondelinge mededeling van de opdrachtgever en aannemer. Niet kunnen vaststellen tijdens het archeologisch vooronderzoek.

Het archeologisch vooronderzoek aan de Hennemarkt te Tienen

Naar aanleiding van de onderkelderde nieuwbouw van commerciële ruimtes en appartementen op een oppervlakte van ca. 6,2 are aan de Hennemarkt te Tienen werd door Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefputten opgelegd (2014/371). Het projectgebied is immers gelegen in het centrum van Tienen, binnen de eerste stadsomwalling en op ca. 50 m ten oosten van de Sint-Germanuskerk.

In de kelders aan de straatzijde (Hennemarkt) werd in de meest noordelijke en de meest zuidelijke kelder telkens een proefput aangelegd. Op de achtererven van de percelen werd één put van 4 bij 4 m aangelegd.

In de beide kelders aan de straatzijde werden onder het vloerniveau van de kelders en onder de aanzet van de keldermuren nog kuilen aangetroffen met laat- tot postmiddeleeuws aardewerk in de vulling.

In de werkput op het achtererf werden twee massieve muren in natuursteen aangetroffen. Deze muren, een brede NO-ZW-georiënteerde muur (S 5) en een NW-ZO-georiënteerde muur (S 7) stonden niet met elkaar in verband. De NO-ZW-georiënteerde muur (S 5) had wellicht een dichtgemaakte doorgang in het westen.

Tegen deze NO-ZW-georiënteerde muur (S 5) was aan de zuidzijde een bakstenen beerkelder gebouwd en aan de noordzijde een smallere natuurstenen muur (S 9). Mogelijk bleef ook een L-vormige muur bewaard die tegen dezelfde muur aangebouwd was.

Gezien de aanwezigheid van middeleeuwse sporen onder het vloerniveau van de bestaande kelders en de aanwezigheid van de massieve muren, opgetrokken in natuursteen, lijkt een verder archeologisch onderzoek aangewezen.

Bibliografie

Baeyens & Dudal 1958: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad TIENEN 104 E*, Gent.

Bogemans F. 2005: *Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen*, Brussel

Vandenberghe N. & Gullentops F. 2001: *Kaartblad 32- 32 Leuven. Toelichting bij de geologische Kaart van België*, Brussel.

Van Ranst E. & Sys C. 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000)*, Brussel

Bijlagen

Bijlage 1 Sporeninventaris

Spoor	Werkput	Vlak	Aard	Vorm	Aflijning	Kleur	Textuur	Bijmenging	Vondsten	Afmetingen LxBxD (cm)
1	3	1	Gewelf				BK (25x11x6) met H KZM			
2	3	1	Muur				BK met LGr KZM			34
3	3	1	Muur				BK met GIGo KZM			35
4	3	1	Muur				BK			28
5	3	1	Muur				Natuursteen met DGI KZM			80
6	3	1	Muur				Natuursteen en BKBr			
7	3	1	Muur				Natuursteen met GIGo KZM			
8	3	1	Muur				Natuursteen			
9	3	1	Muur				Natuursteen met DGI KZM			40
10	3	1	Laag			DGrZw		HK, KZM		
11	3	1	Laag			DGrZw		HK		
12	3	1	Muur				Natuursteen			
13	3		Vulling			LGrBr		BK, KM		
14	3	Profiel	Laag		RD	DGr		BK, KM		

15	3	Profiel	Laag		RD	Gro-Gl				
16	3	Profiel	Laag		RD	DGr		KZM		
17	3	Profiel	Laag		RD	DGr		KZM	Ce	
18	3	Profiel	Laag		RD	DGl				
19	3	Profiel	Laag		RD	DGr		KZM		
20	3	Profiel	Laag		RD	Gr		KZM		
21	3	Profiel	Laag		RD	LBrGr		KZM		
22	3	1	Laag		RD	DGr-Zw		HK, BK, KM		
23	1	1	Muur							
24	1	1	Laag							
25	1	1	Kuil			Gr				
26	2	1	Muur							
27	2	1	Muur							
28	2	1	Kuil			GoGl				
29	2	1	Kuil		RS	Gr				
30	2	1	Vloer							

28

Afkortingen:

Aflijsing:

Re	Redelijk
Ze	Zeer
S	Scherp
D	Diffuus
Var	Variabel
Nat	Niet af te lijnen

Kleur:

L-	Licht
D-	Donker
Br	Bruin
Gl	Geel
Go	Groen
Gr	Grijs
Or	Oranje
Rd	Rood
Wt	Wit
Zw	Zwart

Textuur:

Re	Redelijk
Ze	Zeer
Za	Zacht
Ha	Hard
Va	Vast
Lo	Lo
Z	Zand
L	Leem
K	Klei

Bijmenging:

Bio	Bioturbatie
Glau	Glauconiet
BC	Bouwceramiek
HK	Houtskool
Fe	IJzerconcreties
FeZ	IJzerzandsteen
Mg	Mangaan
ZS	Zandsteen
SK	Steenkool
VL	Verbrande leem

Vondsten:

Ce	Ceramiek
Fa	Faunaresten
Fl	Floraresten
Gl	Glas
Me	Metaal
Le	Leder
Mu	Munt
Pi	Pijpaarde
Si	Silex
Bo	Bouwceramiek
Na	Natuursteen

An Andere

Bl Blauw
Pr Purper
Rz Roze

m. met
vl. vlekken
sp. spikkels
lg. lagen

Bijlage 2 Vondsteninventaris

Inventarisnummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard	Aantal
2014-371-001	LV	3	1	Ce	10
2014-371-002	LV	3	1	Fa	2
2014-371-003	17	3	1	Ce	2
2014-371-004	25	1	1	Ce	2
2014-371-005	25	1	1	Fa	1
2014-371-006	Onder S 30	2	1	Ce	1
2014-371-007	28	2	1	Ce	1
2014-371-008	Onder S 30	2	1	Ce	1

Bijlage 3 Fotoinventaris

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2014-371-001		3	1	Overzicht
2014-371-002		3	1	Overzicht
2014-371-003		3	1	Detail
2014-371-004		3	1	Overzicht
2014-371-005		3	1	Overzicht
2014-371-006		3	1	Overzicht
2014-371-007		3	1	Overzicht
2014-371-008		3	1	Overzicht
2014-371-009		3	1	Overzicht
2014-371-010		3	1	Overzicht
2014-371-011		3	1	Overzicht
2014-371-012		3	1	Overzicht
2014-371-013		3	1	Overzicht
2014-371-014		3	1	Overzicht
2014-371-015		3	1	Overzicht
2014-371-016		3	1	Overzicht
2014-371-017		3	1	Overzicht
2014-371-018		3	1	Overzicht
2014-371-019		3	1	Overzicht
2014-371-020		3	1	Overzicht
2014-371-021		3	1	Overzicht
2014-371-022		3	1	Overzicht
2014-371-023		3	1	Overzicht
2014-371-024		3	1	Overzicht
2014-371-025		3	1	Overzicht
2014-371-026		3	1	Overzicht
2014-371-027	6	3	1	Vlak
2014-371-028	6	3	1	Vlak
2014-371-029	6	3	1	Vlak
2014-371-030	5	3	1	Vlak
2014-371-031	5	3	1	Vlak
2014-371-032	5	3	1	Vlak
2014-371-033	5	3	1	Vlak
2014-371-034	5	3	1	Vlak

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2014-371-035		3	1	Profiel
2014-371-036		3	1	Profiel
2014-371-037		3	1	Profiel
2014-371-038		3	1	Profiel
2014-371-039	7	3	1	Vlak
2014-371-040	7	3	1	Vlak
2014-371-041	7	3	1	Vlak
2014-371-042	7	3	1	Vlak
2014-371-043	7	3	1	Vlak
2014-371-044	11	3	1	Vlak
2014-371-045	6	3	1	
2014-371-046	6	3	1	
2014-371-047		3	1	Overzicht
2014-371-048		3	1	Overzicht
2014-371-049		3	1	Overzicht
2014-371-050		3	1	Overzicht
2014-371-051		3	1	Overzicht
2014-371-052		3	1	Overzicht
2014-371-053		3	1	Overzicht
2014-371-054		3	1	Overzicht
2014-371-055		3	1	Overzicht
2014-371-056		3	1	Overzicht
2014-371-057		3	1	Overzicht
2014-371-058		3	1	Overzicht
2014-371-059		3	1	Overzicht terrein
2014-371-060		3	1	Overzicht terrein
2014-371-061		1	1	Overzicht
2014-371-062		1	1	Overzicht
2014-371-063		1	1	Overzicht
2014-371-064		1	1	Overzicht
2014-371-065		1	1	Overzicht
2014-371-066		1	1	Overzicht
2014-371-067		1	1	Overzicht

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2014-371-068		1	1	Vlak
2014-371-069		1	1	Vlak
2014-371-070		1	1	Vlak
2014-371-071		1	1	Vlak
2014-371-072		1	1	Vlak
2014-371-073		1	1	Vlak
2014-371-074		1	1	Vlak
2014-371-075		1	1	Opstand
2014-371-076		1	1	Opstand
2014-371-077		1	1	Opstand
2014-371-078		1	1	Opstand
2014-371-079		1	1	Opstand
2014-371-080		1	1	Opstand
2014-371-081		1	1	Opstand
2014-371-082		1	1	Opstand
2014-371-083			1	Overzicht terrein
2014-371-084			1	Overzicht terrein
2014-371-085			1	Overzicht terrein
2014-371-086			1	Overzicht terrein
2014-371-087		2	1	Overzicht
2014-371-088		2	1	Vlak
2014-371-089		2	1	Vlak
2014-371-090		2	1	Vlak
2014-371-091		2	1	Vlak
2014-371-092		2	1	Vlak
2014-371-093		2	1	Vlak
2014-371-094		2	1	Vlak
2014-371-095		2	1	Overzicht
2014-371-096		2	1	Overzicht
2014-371-097		2	1	Overzicht
2014-371-098		2	1	Opstand
2014-371-099		2	1	Opstand
2014-371-100		2	1	Opstand

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2014-371-101		2	1	Opstand
2014-371-102		2	1	Opstand
2014-371-103		2	1	Opstand

